

Posudek oponenta disertační práce Elišky Chvalovské *Komunikace ve škole a její specifika (Učební styl – samostatný styl funkční?)* předkládané v roce 2018 na Ústavu českého jazyka a teorie komunikace FF Univerzity Karlovy

I. Charakteristika disertační práce

Předkládaná disertační práce (DP) je příspěvkem k poznání edukační komunikační sféry a jejích specifik. V první, teoretické části zasazuje téma do širšího komunikačního kontextu (to se v další části odráží mj. v rozdělení na komunikaci učitelů a žáků) a vysvětluje základní pojmy, s nimiž pracuje. Ve shodě s tématem a jeho metodologickým přístupem větší pozornost věnuje objektivním a subjektivním stylovým faktorům, které edukační komunikační sféru výrazně ovlivňují. Závěr 2. kapitoly pak názorně ukazuje, že učebnímu stylu zatím česká (ale i západoslovanská) stylistika nevěnovala patřičnou pozornost. V kapitole 3 zaměřené na charakteristiku edukační komunikační sféry považují za přínosné výsledky sondy do užívání jazykových variet a tím do charakteristiky výrazových prostředků učebního stylu. Druhou část DP tvoří analýza autentického materiálu, na jejímž základě autorka charakterizuje podrobně styl edukační komunikace (kapitola 4) a vybrané komunikační strategie v edukační komunikaci (kapitola 5). Autorka zpracovává jen část edukační sféry (základní škola), zato velmi podrobně a komplexně. Využívá rovněž vlastních zkušeností, které jí pomáhají formulaci závěrů zobecnit.

II. Stručné celkové hodnocení disertační práce

DP zpracovává téma aktuální, a to jak z pohledu lingvistického, tak aplikovaného (pedagogického, didaktického). Autorka k tématu přistoupila teoreticky dobře vyzbrojena, některé závěry již formulovala a publikovala v samostatných studiích (za zmínku stojí hlavně podíl na kapitole v kolektivní monografii *Stylistika mluvené a psané češtiny*. Praha 2016). Opírá se o rozsáhlou bibliografii zastoupenou nejen pracemi lingvistickými či didaktickými, ale také pedagogickými, psychologickými, studii ze sociální komunikace aj. Autorka sleduje téma v interdisciplinárních souvislostech a zasazuje jej do průniku lingvistiky s pedagogikou a sociální psychologií (práce P. Gavory, J. Mareše aj.).

III. Podrobné hodnocení disertační práce

Realizace stanovených cílů. Cílů, které si autorka stanovila, bylo dosaženo. Každá kapitola začíná konkrétní prezentací jejího cíle, vhodně jsou začleněny stručné shrnující závěry na konci kapitol.

Metodologie výzkumu a práce s materiálem. Metodologie DP vychází z teorie komunikačních sfér, využívá metody stylistiky a textové lingvistiky (adekvátně k rozboru materiálu), v kapitole 2 je využita metoda dotazníku. Práce se opírá o bohatý materiál, vysoce je třeba hodnotit auditivní nahrávky z různých vyučovacích předmětů a jejich analýzu. Autorka z primárních i sekundárních pramenů vychází, kriticky je hodnotí, samostatně aplikuje a do tématu vnáší vlastní pohled.

Formální struktura práce a struktura argumentace. DP má promyšlenou a logickou výstavbu a přehledné členění, výklad je srozumitelný. V praktické části je výklad ilustrován bohatým příkladovým materiálem vhodně vybraným jak z autentických mluvených projevů (rozhovorů), tak z textů (učebnic). Každý příklad je podrobně analyzován, interpretován a výsledky jsou adekvátně formulovány.

Po formální stránce je práce na požadované úrovni. K jazykové stránce – stylistická, gramatická a pravopisná úroveň – nemám připomínky.

Význam výsledků DP pro další bádání v oboru. DP přináší řadu dílčích závěrů, které obohacují nejen lingvistiku (stylistiku, textovou lingvistiku, teorii jazykové komunikace aj.), ale mají přesah do pedagogických disciplín, teorie sociální komunikace a oborových didaktik. Je dobrým východiskem pro následování obdobných analýz dalších dílčích edukačních sfér (mateřská škola, střední školy, vysokoškolská výuka aj.).

V práci je řada pozoruhodných podkapitol, které zatím v tématu učebního stylu a učební komunikace nebyly zpracovány. Jde např. o porovnání výkladu učitele s výkladem v učebnici (s. 184n.), kapitoly věnované specifikám jazykových výchov (přihlédnutí k neverbální složce) aj.

Je potřebné vyzdvihnout ještě tři jevy:

1. Autorka se snaží postihnout školní komunikaci (v základní škole) v celém rozsahu: vedle dichotomie mluvenost – psanost také specifika jednotlivých vyučovacích předmětů, které se liší nejen v užívání různých sémiotických systémů, ale také v jejich propojování s jazykovým systémem.

2. Při popisu specifik autorka využívá interdisciplinárního přístupu (opírá se rovněž o práce sociální psychologie a pedagogiky). To jí umožňuje neomezovat se jen na jazykovou složku, ale také na funkční postižení subjektivních stylových faktorů.

3. Výsledek komunikace chápe jako sémioticky heterogenní komunikát a to autorce umožňuje postihnout také význam propojení verbálního a neverbálního (hudebního, výtvarného, pohybového) systému při výsledné edukační interakci.

IV. Dotazy k obhajobě

Jedinou obecnější připomínku, kterou k DP mám, je nedostatečné usouvztažnění některých základních pojmů, které se objevují už v titulu práce. Autorka uvádí, že DP představuje komplexní popis učebního stylu (s. 297). Jak autorka chápe vztah mezi učební komunikací, učebním komunikátem, učebním textem a učebním stylem?

Pokud má být učební styl vydělen jako samostatný funkční styl, jaké je jeho začlenění do systému funkčních stylů (ty jsou v různých pracích vymezovány různě)?

V. Závěr:

Autorka k obhajobě předložila kvalitní DP, zvolila pro ni téma aktuální a českou lingvistikou zatím opomíjené. Výklad je logicky vystavěn, dílčí závěry jsou formulovány přesvědčivě a mají oporu v rozboru materiálu a jeho interpretaci. Výsledky DP jsou využitelné i v dalších oborech, zejména v pedagogice, didaktice mateřského jazyka, teorii komunikace aj.

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě. Předběžně ji klasifikuji jako ***prospěla***

V Hradci Králové 4. května 2018

PhDr. Jiří Z e m a n, Ph.D.,
Univerzita Hradec Králové